

WHITEPAPER · ZORGPLICHT & MEERJARENPLAN

Klaar voor de zorgplicht

De nieuwe bibliotheekwet en het meerjarenplan: wat dit betekent voor bibliotheek en gemeente

Inhoud

01	In het kort	3
02	De zorgplicht in detail	4
03	Wat dit betekent voor bibliotheek en gemeente	6
04	Het meerjarenplan: de kern van de uitvoering	9
05	Financiering en tijdlijn	13
06	Aanpalende regelingen naast de zorgplicht	15
07	Wat er nu al kan	18
08	Tot slot	19
	In één oogopslag	20
09	Ondersteuning bij de zorgplicht	21
	Verantwoording	22

01 In het kort

De nieuwe bibliotheekwet komt eraan, dat is inmiddels bekend. Wat vaak ontbreekt is een helder beeld van wat dat concreet betekent voor bibliotheek en gemeente. Precies daar helpt dit document bij.

De kern: de huidige inspanningsverplichting van gemeenten wordt een zorgplicht. Elke gemeente houdt dan ten minste een volwaardige bibliotheekvoorziening in stand, die alle vijf wettelijke bibliotheekfuncties vervult, met een fysieke collectie en professioneel personeel. De wet treedt naar verwachting medio 2027 in werking. Gemeenten die nog niet aan de zorgplicht voldoen, krijgen daarbij een overgangstermijn van drie jaar om hun voorziening op orde te brengen. Daar staat structureel extra geld tegenover: circa 60 miljoen euro per jaar via het gemeentefonds, dat gemeenten grotendeels al sinds 2025 ontvangen.

Voor de bibliotheek betekent dit vooral een (nieuwe) rol in het vierjaarlijkse gemeentelijke meerjarenplan en een verschuiving van subsidieontvanger naar wettelijk medeverantwoordelijke partij. Voor de gemeente wordt de bibliotheekvoorziening een wettelijke taak, met structureel extra geld en veel ruimte voor lokale keuzes.

Let op: dat meerjarenplan is geen meerjarige subsidie. Het is een beleidsdocument dat de gemeente opstelt en waarbij zij de bibliotheek betreft. De financiering van de bibliotheek blijft lopen via de lokale subsidierelatie, die de gemeente jaarlijks of meerjarig kan vormgeven. Meerjarig biedt beide partijen meer duidelijkheid, maar de wet schrijft het niet voor.

Weinig tijd? Achterin staan de belangrijkste punten **in één oogopslag** en in hoofdstuk 8 staan de adviezen nog eens op een rij.

Het wetsvoorstel (Kamerstuk 36.902) lag bij het schrijven nog bij de Tweede Kamer. De cijfers en data zijn dus de actuele stand van zaken, geen definitief recht. De VNG werkt nog aan een handreiking voor het meerjarenplan. Dit document loopt daar niet op vooruit, maar helpt de tijd tot dan te benutten.

02 De zorgplicht in detail

De aanleiding voor de wetswijziging is bekend terrein voor wie het dossier volgt. De Wsob uit 2015 verplicht gemeenten om bibliotheekwerk te bevorderen, niet om er daadwerkelijk in te voorzien. In de afgelopen jaren verdwenen op een aantal plekken vestigingen in kleinere kernen en wijken, terwijl de maatschappelijke rol van de bibliotheek juist breder werd: leesbevordering, digitale basisvaardigheden, taallessen, een plek om te ontmoeten.

Minder bekend is hoe weinig gedoe er inmiddels nog over is. De Raad van State had in december 2025 geen opmerkingen en op 30 januari 2026 ging de ministerraad akkoord. De discussie gaat allang niet meer over de vraag of de zorgplicht er komt, maar over de uitwerking in de praktijk.

Wat de wet vraagt

Wat gemeenten straks moeten leveren, is best simpel samen te vatten: ten minste één volwaardige bibliotheekvoorziening, die alle vijf wettelijke functies vervult, een fysieke collectie heeft en over professioneel personeel beschikt. Het aanbod als geheel moet binnen redelijke afstand toegankelijk zijn voor de inwoners. Een vast minimum aan openingsuren, dat in een eerdere conceptversie nog stond, is uit het voorstel verdwenen. Daarnaast komt er een vierjaarlijks meerjarenplan, dat de gemeente opstelt en waarbij zij de lokale bibliotheek betreft (zie hoofdstuk 4).

De wet geldt vanaf de inwerkingtreding, maar gemeenten krijgen wel de tijd om hun voorziening op orde te brengen. Daarvoor geldt een overgangstermijn van drie jaar, waarin een gemeente nog niet volledig aan de zorgplicht hoeft te voldoen. Het eerste meerjarenplan moet er eerder liggen: uiterlijk een jaar na publicatie van de wet.

Daarnaast legt het wetsvoorstel een wettelijke basis voor de rol van bibliotheken bij leesbevordering voor schoolgaande jeugd en voor de bekostiging daarvan (zie de Bibliotheekregeling Inzet Leesmediaconsulenten, BRIL, in hoofdstuk 6). In de praktijk gaat het om de inzet van de leesmediaconsulent op scholen. Dit onderdeel kwam pas later in het wetsvoorstel en is in het ontwerpbesluit nog niet als apart onderdeel van het meerjarenplan uitgewerkt. Het ligt wel voor de hand om die inzet in het plan zichtbaar te maken, bij het onderdeel over het onderwijs.

Wat “redelijke afstand” is, normeert de wet bewust niet landelijk. Daarmee komt die invulling bij het meerjarenplan zelf te liggen, bijvoorbeeld in reistijd of aantal inwoners per vestiging. Blijft die invulling achterwege, dan is later niet duidelijk waar gemeente en bibliotheek elkaar op kunnen aanspreken. Staat ze wel in het plan, dan is ze voor beide partijen het ijkpunt bij de volgende evaluatie.

 ADVIES

Maak “redelijke afstand” in het meerjarenplan zelf concreet, bijvoorbeeld in reistijd of aantal inwoners per vestiging. Dan weten gemeente en bibliotheek allebei waar ze over vier jaar op worden beoordeeld.

Wat de wet bewust niet doet

Er komt geen dwingende landelijke kwaliteitsnorm. Wat goed bibliotheekwerk is, blijft een lokale afweging: het stelsel blijft nadrukkelijk decentraal. Wel hebben de VNG en de VOB, op verzoek van OCW, streefwaarden ontwikkeld. Ze beschrijven een niveau waar gemeenten in een periode van vijf jaar naartoe kunnen werken en komen in de VNG-handreiking te staan. Afdwingbaar zijn ze niet. Wel zijn ze door de koepels van gemeenten en bibliotheken samen opgesteld. Dat maakt ze bruikbaar als gedeeld referentiekader. Gemeente en bibliotheek kunnen er in het gesprek over ambitie allebei naar verwijzen, zonder dat het de wens van een van beide partijen is.

Het toezicht komt bij de provincie te liggen, via het bekende interbestuurlijk toezicht. Provincies kijken of gemeenten aan de zorgplicht voldoen en gebruiken daarvoor onder meer de meerjarenplannen. Hoe dat toezicht er precies uit ziet, werken Rijk en provincies (IPO) nog uit. Omdat de wet een ondergrens vastlegt en geen kwaliteitsnorm, is de kwaliteit van het plan vooral een lokale zaak. Ook de gemeenteraad en inwoners kijken mee naar wat de bibliotheekvoorziening hun gemeente oplevert. Een goed onderbouwd plan maakt dat gesprek voor het college een stuk makkelijker.

03

Wat dit betekent voor bibliotheek en gemeente

Er verandert iets fundamenteelers dan een extra rapportageverplichting. De bibliotheek gaat van subsidieontvanger naar een positie waarin zij wettelijk medeverantwoordelijk is voor de invulling van een gemeentelijke plicht. En de gemeente krijgt een wettelijke taak waar tot nu toe een inspanning volstond, met structureel extra rijks geld om die in te vullen.

Voor de bibliotheek

Het begint bij eigenaarschap in het meerjarenplanproces. De wet verplicht de gemeente om de bibliotheek te betrekken, maar legt de vorm niet vast. Het proces verloopt het soepelst als de bibliotheek vroeg een eigen standpunt heeft over ambitieniveau en gewenste inbreng, zodat er bij de eerste gesprekken al iets concreets op tafel ligt om samen verder uit te werken.

Ook de verantwoording verandert van karakter, al is nog niet uitgekristalliseerd hoe. Ook de VNG signaleert in haar uitvoeringstoets dat onduidelijk is welke partijen straks iets met het meerjarenplan gaan doen en of dat ook voor verantwoording en toezicht is. Verstandig is daarom om nu al in kaart te brengen welke gegevens er zijn over bereik, gebruik, impact en sociaaleconomisch profiel. Welke data uiteindelijk worden gebruikt, bepalen bibliotheek en gemeente het best samen. Spreek eerst af aan welke lokale ontwikkelingen de bibliotheek wil bijdragen en hoe dat wordt gemeten. Anders wordt al snel van alles verzameld, zonder dat het iets zegt over de effecten die ertoe doen.

ADVIES

Formuleer als bibliotheek nu al een eigen standpunt over ambitie en inbreng en breng in kaart welke data er zijn. Welke data definitief worden gebruikt, kiezen bibliotheek en gemeente samen, zodra helder is welke maatschappelijke effecten ze willen bereiken.

Gemeenten ontvangen sinds 2025 al extra geld voor de bibliotheekvoorziening. Met de zorgplicht wordt dat structureel. Het meerjarenplan is de plek om dat geld goed te laten landen: zichtbaar gekoppeld aan wat gemeente en bibliotheek samen

willen bereiken, met een beleidsmatig en financieel perspectief voor vier jaar. De wet legt daarbij een basisniveau vast. Veel bibliotheken doen al meer dan dat, bijvoorbeeld met extra vestigingen, ruimere openingstijden of programma's voor specifieke doelgroepen. Het loont om in het plan te laten zien wat die inzet de gemeente en haar inwoners oplevert. Dan is ook voor een volgend college helder waarom voor dit niveau is gekozen. Werkt de bibliotheek voor meerdere gemeenten, dan geldt dit per gemeente. Daarover meer in hoofdstuk 4.

Voor de gemeente

Voor de gemeente wordt de bibliotheekvoorziening een wettelijke taak. Ze moet straks kunnen laten zien dat de basisnorm wordt gehaald. Vrijwel alle gemeenten voldoen daar al aan: volgens het kabinet lijkt een volwaardige voorziening nog in ten minste zes gemeenten te ontbreken. Juist voor hen is de overgangstermijn van drie jaar van belang. Zij kunnen investeren in de voorziening, bijvoorbeeld in meer openingsuren of een extra vestiging. Ook kunnen ze onderbouwen waarom het bestaande aanbod voldoet. In beide gevallen laat het plan zien dat de basisnorm wordt gehaald.

Het meerjarenplan zelf is voor veel gemeenten een nieuw soort document. Bibliotheekbeleid zat vaak verweven in breder cultuurbeleid of beleid sociaal domein. Straks is het een herkenbaar eigen plan met een eigen cyclus van vier jaar, die niet gelijk hoeft te lopen met de raadsperiode of de begrotingscyclus. Bepaal daarom vroeg hoe het plan zich verhoudt tot de bestaande planning en verantwoording. Anders belandt het al snel naast de begroting en het andere lokale beleid in plaats van ermee verweven.

Het extra rijks geld komt binnen via het gemeentefonds. Dat geeft de gemeente ruimte om het passend bij de lokale situatie in te zetten (zie hoofdstuk 5). Een herkenbare post in de begroting maakt daarbij voor raad, inwoners en bibliotheek zichtbaar dat het geld goed landt. Dat geeft ook rust in de jaarlijkse begrotingsbehandeling.

Kansen en risico's op een rij

Samenvatting van dit hoofdstuk

Voor de bibliotheek

KANSEN

- Wettelijk aan tafel bij het meerjarenplan, als medeverantwoordelijke partij
- Een beleidsmatig en financieel perspectief voor vier jaar
- Streefwaarden als gedeeld referentiekader in het gesprek
- De eigen toegevoegde waarde zichtbaar maken in het plan

RISICO'S

- Pas laat aanhaken bij het plan
- De eigen toegevoegde waarde blijft onzichtbaar
- Data verzamelen die niets zegt over de beoogde effecten

Voor de gemeente

KANSEN

- Een helder wettelijk kader met structureel extra rijks geld
- De bibliotheek zichtbaar verbinden aan bestaand beleid, zoals sociaal domein, cultuur en onderwijs
- Een plan dat een raadsperiode overleeft en rust geeft

RISICO'S

- Een los verplicht nummer naast begroting en ander lokaal beleid
- Voor gemeenten die nog niet aan de basisnorm voldoen: extra investeringen
- Het extra geld is niet herkenbaar in de begroting

04

Het meerjarenplan: de kern van de uitvoering

Het meerjarenplan is waar de zorgplicht in de praktijk landt en dus ook waar voorbereiding het meeste oplevert. De gemeente stelt het plan op en betreft daarbij de lokale bibliotheek. De wet verplicht die betrokkenheid, maar laat de precieze vorm open. Dat biedt ruimte om de samenwerking zelf vorm te geven. Het werkt het best als gemeente en bibliotheek vroeg samen afspreken hoe het proces loopt en wie wat inbrengt.

Wat erin moet staan:

1	Bereikbaarheid van de voorziening binnen redelijke afstand	2	Inwoneraantal en leeftijdsopbouw van de gemeente
3	Sociaaleconomische status van de bevolking	4	De bijdrage van de bibliotheek aan lokale maatschappelijke opgaven
5	De betrokkenheid van de lokale bibliotheek bij de totstandkoming van het plan	6	De verhouding tot andere sociaal-culturele voorzieningen of het onderwijs
7	Een begroting voor de uitvoering van de zorgplicht		

Deze onderdelen komen uit het ontwerpbesluit bij de wet (AMvB) en zijn nog niet definitief. Daarnaast vraagt het ontwerpbesluit een omschrijving van het aanbod en hoe dat aan de wettelijke criteria voldoet.

De begroting (onderdeel 7) omvat volgens het ontwerpbesluit de middelen die de gemeente zelf beschikbaar stelt. De toelichting spreekt daarnaast van inzicht in het financieel meerjarenperspectief van het lokale bibliotheekbeleid. Een bedrag schrijft het besluit niet voor. Hoe hard dat meerjarenperspectief wordt, is nog onderwerp van gesprek. Voor veel gemeenten en bibliotheken is het wel een stap verder dan wat er nu in de subsidierelatie is vastgelegd. Een helder meerjarig financieel perspectief in het plan geeft beide partijen houvast.

Een goed doordacht meerjarenplan legt voor vier jaar een basis waar gemeente en bibliotheek allebei op kunnen bouwen.

Een sterk meerjarenplan doet meer dan de wettelijke basis afvinken. Het verbindt de lokale keuzes met het landelijke [Bibliotheekconvenant 2024-2027](#) van OCW, VNG, IPO, KB, SPN en VOB. Daarbij hoort de [Netwerkagenda](#), die de gezamenlijke opgaven vertaalt naar geletterdheid, participatie in de informatiesamenleving en leven lang ontwikkelen. Een plan dat ook expliciet aansluit bij bestaand lokaal beleid, zoals het sociaal domein, onderwijsachterstandenbeleid, de aanpak van laaggeletterdheid of cultuurbeleid, laat bovendien zien hoe de bibliotheek al bijdraagt aan de bredere beleidsagenda. Dan wordt ze niet gezien als aparte post, maar als partner in opgaven die de gemeente toch al heeft.

Eén werkgebied, meerdere gemeenten

Veel bibliotheekorganisaties werken voor twee, drie of soms nog meer gemeenten. Een gezamenlijk meerjarenplan voor meerdere gemeenten ligt dan voor de hand, al regelt het ontwerpbesluit dat niet expliciet. In de praktijk wil niet elke gemeente in een werkgebied hetzelfde plan. Dat is begrijpelijk. Ambities verschillen, budgetten verschillen en elk college heeft een eigen coalitieakkoord en een eigen bestuurlijk ritme. Tegelijk is het voor gemeenten en bibliotheek weinig efficiënt om drie keer een volledig eigen traject te doorlopen voor één en hetzelfde werkgebied.

Gelukkig is de keuze niet zwart-wit. Tussen één gezamenlijk plan en losse plannen per gemeente zit een werkbare middenweg.

Drie modellen voor een werkgebied met meerdere gemeenten

MODEL A

Eén gezamenlijk plan

Eén document voor het hele werkgebied, door alle gemeenten samen vastgesteld.

Plus: efficiënt en eenduidig.

Min: vraagt dezelfde ambitie van iedereen, met kans op de laagste gemene deler.

MODEL B • VAAK HET MEEST WERKBAAR

Gedeelde basis, lokale hoofdstukken

Een gezamenlijk deel met de analyse van het werkgebied, de visie van de bibliotheek en de aansluiting op convenant en Netwerkagenda. Daarnaast per gemeente een eigen hoofdstuk met ambitie, vestigingen, redelijke afstand en begroting.

Plus: het werk gebeurt één keer, elke gemeente houdt eigen keuzes.

Min: vraagt goede afspraken over wat gedeeld is.

MODEL C

Afzonderlijke plannen

Elke gemeente stelt een eigen plan op met de bibliotheek.

Plus: maximale lokale ruimte.

Min: het meeste werk en de kans dat plannen uit elkaar gaan lopen.

Welk model past, hangt af van hoe dicht de gemeenten bij elkaar liggen in ambitie en budget. Wat in elk geval helpt: spreek eerst het model af en pas daarna de inhoud. Breng de gemeenten in een werkgebied daarvoor vroeg samen aan één tafel, met de bibliotheek erbij en leg vast welk deel gedeeld wordt en waar ieder een eigen koers vaart. Let ook op de timing. Lopen de vierjarige cycli van de gemeenten gelijk, dan kunnen evaluatie en actualisatie straks in één beweging.

 ADVIES

Werkt de bibliotheek voor meerdere gemeenten? Kies eerst samen het model, dan pas de inhoud. Een gedeelde basis met lokale hoofdstukken voorkomt dubbel werk en laat elke gemeente haar eigen keuzes.

Een plan dat verandering overleeft

De gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026 liggen nog vers in het geheugen. Veel gemeenten hebben dit jaar een nieuw college gekregen, met een nieuw coalitieakkoord en vaak een nieuwe wethouder met de portefeuille bibliotheek. Het meerjarenplan dat nu wordt voorbereid, met een uiterste deadline die naar verwachting in 2028 ligt, loopt door tot in de volgende raadsperiode: de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen zijn in maart 2030, midden in de looptijd van het plan.

Een meerjarenplan hoort, net als gemeentelijk cultuurbeleid, onafhankelijk te zijn van het coalitieakkoord van dat moment. De onderbouwing en de cijfers over bereik, gebruik en sociaaleconomisch profiel staan op zichzelf en blijven overeind, ongeacht wie er in het gemeentehuis zit. Schrijf ambities en prioriteiten dus in eigen taal in plaats van in de taal van het huidige coalitieakkoord.

Voor het landelijke Bibliotheekconvenant en de Netwerkagenda ligt dat net iets anders: die lopen tot 30 september 2027, dus naar verwachting af voordat de eerste meerjarenplannen klaar moeten zijn. De gesprekken over een vervolg zijn gestart. Een plan dat naar de huidige tekst van het convenant verwijst, doet er daarom goed aan dat expliciet te dateren, zodat een latere lezer ziet om welke versie het gaat.

Vorbereiding vraagt om het gesprek, niet alleen om het document.

Wanneer het eerste plan klaar moet zijn, legt het ontwerpbesluit nog niet vast. Volgens de toelichting bij de wetswijziging is het voornemen dat het er uiterlijk een jaar na publicatie van de wet ligt, met daarna een cyclus van vier jaar. Wordt de wet in 2027 gepubliceerd, dan komt die deadline naar verwachting in 2028 te liggen. De VNG werkt aan een handreiking. Wanneer die verschijnt, is nog niet officieel bekend. Naar verwachting wacht de VNG daarvoor de definitieve vaststelling van de wet af. Tot die tijd is er geen landelijk sjabloon: gemeenten die nu al beginnen, bepalen de opzet voorlopig zelf. Wie de handreiking straks naast een goed voorbereid plan legt, hoeft vooral nog aan te scherpen in plaats van opnieuw te beginnen.

Die deadline is wel een uiterste datum. Een aantal gemeenten en bibliotheken is nu al begonnen en dat is verstandig. Een plan dat al klaar is voordat wet en AMvB definitief zijn vastgesteld, kan daarna eenvoudig worden getoetst en zo nodig bijgesteld. Zet een vroeg plan daarom zo op dat het makkelijk bij te werken is.

En dat is precies waar de winst zit. Een plan dat goed is voorbereid, onderbouwd met eigen data en helder over ambitie, geeft de uitvoering van de zorgplicht een stevig en ambitieus vertrekpunt.

05 Financiering en tijdlijn

Er gaat meer rijksge­d naar het bibliotheekwerk, maar het loopt niet allemaal via dezelfde weg. Sommige geldstromen gaan naar de gemeente, andere vraagt de bibliotheek zelf aan. Het kader hieronder zet op een rij hoe elke stroom loopt en wat dat betekent voor gemeente en bibliotheek.

Geldstromen op een rij

Wat betekent het voor de bibliotheek en wie vraagt aan?

REGELING EN BEDRAG	ROUTE VAN HET GELD	WAT BETEKT DIT VOOR DE BIBLIOTHEEK?
Zorgplicht (Wsob) Structureel circa €60 mln per jaar. In 2027 naar verwachting circa €3,05 per inwoner, minimaal circa €105.000 per gemeente.	Decentralisatie-uitkering in het gemeentefonds. Het geld gaat naar de gemeente .	Geen aanvraag. De bibliotheek ontvangt dit geld niet rechtstreeks, maar via de lokale subsidierelatie. Maak in het gesprek over het meerjarenplan afspraken over een herkenbare post in de gemeentebegroting.
Leesbevordering op school (BRIL) Nu: impulsregeling, circa €24 mln per jaar (2024–2026). Straks BRIL: voor bibliotheken €19 mln in 2027 en €25 mln per jaar vanaf 2028.	Nu via Stichting Lezen , die het geld verdeelt over de deelnemende bibliotheken. Vanaf 2027 via DUS-I .	De bibliotheek vraagt zelf aan. Bij de Bibliotheekregeling Inzet Leesmediaconsulenten (BRIL) is voor iedere bibliotheekorganisatie jaarlijks een bedrag beschikbaar. Aanvragen kan naar verwachting begin 2027, via DUS-I. Bedrag, voorwaarden en ondersteuning staan in hoofdstuk 6.
Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) Structureel €17,13 mln, verdeeld naar inwonertal per gemeente.	Sinds 2026 via het gemeentefonds, nu de specifieke uitkering (SPUK) is afgelopen. Het geld gaat naar de gemeente .	Geen eigen aanvraag. Voert de bibliotheek het IDO uit, dan maakt zij daar afspraken over met de gemeente, meestal binnen de subsidierelatie. Omdat het geld niet geoormerkt is, is het verstandig dat nu al vast te leggen. Wettelijke borging wordt onderzocht.

Sinds 2025 ontvangen gemeenten dit geld al via een decentralisatie-uitkering, in 2025 en 2026 €2,95 per inwoner. Voor de structurele middelen ging het Rijk uit van €2,90 per inwoner met een bodem van €100.000 per gemeente. Door indexering

komt dat in 2027 naar verwachting uit op circa €3,05 per inwoner en een bodem van circa €105.000. In de septembercirculaire 2026 van het gemeentefonds staat voor 2027 in totaal ruim €62 miljoen voor de openbare bibliotheken.

NUANCE

Dit geld loopt in elk geval in 2027 via een decentralisatie-uitkering in het gemeentefonds. Het voornemen is dat het geld na invoering van de zorgplicht opgaat in de algemene uitkering. Wanneer precies, ligt nog niet vast. Beide vormen zijn vrij besteedbaar. Dat past bij de lokale beleidsruimte die de wet de gemeente geeft. De zorgplicht zelf geldt wel. In het meerjarenplan laat de gemeente zien welke middelen zij ervoor inzet. Een herkenbare, aparte begrotingspost maakt zichtbaar dat het extra geld goed landt en geeft gemeente en bibliotheek allebei houvast.

Belangrijk voor de leesbaarheid van onderstaand overzicht: het wetsvoorstel is nog niet aangenomen. Het overzicht toont wat al vaststaat en wat nog verwachting is. Lees de status dus als een momentopname, niet als een vaststaand gegeven.

○ **Advies Raad van State**

December 2025

Afgerond, geen opmerkingen

○ **Indiening bij Tweede Kamer**

12 februari 2026

Afgerond

○ **Rondetafelgesprek Tweede Kamer**

16 april 2026

Afgerond

○ **Beantwoording Kamervragen**

13 juli 2026

Afgerond, samen met een nota van wijziging

○ **Plenair debat Tweede Kamer**

Week van 7 december 2026

Gepland

○ **Stemming Tweede Kamer**

Onbekend

Nog niet gepland

○ **Behandeling Eerste Kamer**

Onbekend

Nog niet gestart

○ **Beoogde inwerkingtreding**

Naar verwachting 1 juli 2027

Vast te stellen bij koninklijk besluit. Voor gemeenten geldt daarna een overgangstermijn van drie jaar

Koppel de interne planning daarom niet aan een harde ingangsdatum, maar aan de stappen zelf: eerst het meerjarenplan, daarna de zorgplicht. De datums kunnen nog schuiven, reken dus op enige marge.

06

Aanpalende regelingen naast de zorgplicht

De zorgplicht is het zwaartepunt van de wetswijziging, maar niet het enige dat verandert. Vier dossiers lopen gelijk op met de wetsbehandeling. Hieronder per regeling wat er speelt.

Leesbevordering op school: van impulsregeling naar BRIL

BRIL is meer dan een nieuwe naam voor de huidige impulsregeling, en dat zit niet alleen in het bedrag.

- **Wat:** de Bibliotheekregeling Inzet Leesmediaconsulenten (BRIL) geeft de inzet van leesmediaconsulenten op scholen een steviger fundament.
- **Bedrag:** in totaal €38 miljoen in 2027 en structureel €50 miljoen vanaf 2028, verdeeld tussen scholen en bibliotheken. Voor bibliotheken gaat het om €19 miljoen in 2027 en €25 miljoen per jaar vanaf 2028, inclusief uitvoeringskosten.
- **Route:** tot eind 2026 via Stichting Lezen. Vanaf 2027 via DUS-I.
- **Waarvoor:** vooral de leesmediaconsulent zelf en diens scholing. Bibliotheken kunnen het geld volgens het kabinet ook inzetten voor samenwerking met de kinderopvang (BoekStart), lerarenopleidingen en het mbo. Materiële kosten zoals collecties vallen er naar verwachting niet meer onder.
- **Bereik:** de regeling richt zich vanaf schooljaar 2026/2027 op alle scholen in het funderend onderwijs. Naar verwachting moet ook elke kinderopvang toegang krijgen tot advies.
- **Aanvragen:** de bibliotheek vraagt zelf aan. Voor iedere bibliotheekorganisatie is jaarlijks een bedrag beschikbaar. Naar verwachting is dat een vast bedrag per organisatie plus een bedrag per inwoner tot 18 jaar. Een definitief besluit over de verdeling is er nog niet.
- **Wanneer:** publicatie van de regeling wordt dit najaar verwacht. Aanvragen voor 2027 kan naar verwachting begin 2027, los van de inwerkingtreding van de wet.
- **Hulp:** het Landelijk Team Inzet Leesmediaconsulenten (2027-2030) ondersteunt bibliotheken bij de inzet van leesmediaconsulenten. SPN voert het team uit, Stichting Lezen is penvoerder.

- **Context:** de Tweede Kamer nam op 30 juni 2026 een [motie](#) aan die vraagt dat iedere school in het funderend onderwijs over een schoolbibliotheek beschikt. De VOB geeft aan dat de huidige structurele middelen van €25 miljoen niet toereikend zijn om de Bibliotheek op school op alle scholen te realiseren.

NUANCE

De huidige impulsregeling, circa €24 miljoen per jaar over 2024-2026, financiert per schoollocatie: een bibliotheek die op meerdere scholen actief is, ontvangt voor elke locatie een apart bedrag. Bij BRIL is voor iedere bibliotheekorganisatie jaarlijks een bedrag beschikbaar. Hoe dat bedrag wordt berekend, is nog niet officieel bekend. Een vast bedrag per organisatie plus een bedrag per inwoner tot 18 jaar wordt aannemelijk geacht. Komt het zo, dan telt het aantal jeugdige inwoners in het werkgebied en niet langer het aantal scholen. Voor een bibliotheek die nu voor veel locaties subsidie ontvangt, kan het bedrag dan anders uitvallen dan nu. Ook vervalt naar verwachting de ruimte om het geld aan collecties te besteden, waar de huidige regeling bij nieuwe locaties nog een deel voor leesomgeving en collectie reserveert.

Leesbevordering op school: waar BRIL straks concreet vorm aan geeft.

Informatiepunten Digitale Overheid (IDO)

- **Bedrag:** structureel €17,13 miljoen, verdeeld naar inwonertal per gemeente.
- **Route:** sinds 2026 via het gemeentefonds, nu de oude specifieke uitkering (SPUK) is afgelopen. De aangekondigde korting van 10 procent is in de Voorjaarsnota 2026 teruggedraaid.
- **Aanvragen:** de bibliotheek vraagt niets aan. Voert zij het IDO uit, dan maakt ze daar afspraken over met de gemeente.
- **Status:** de financiering loopt via het gemeentefonds en is daarmee niet geoormerkt. De gemeente bepaalt zelf hoe zij het IDO organiseert. Wettelijke

verankering van de regierol van gemeenten wordt onderzocht, maar een besluit is er nog niet.

- **Wat nu:** voert de bibliotheek een IDO uit, dan helpt het gemeente en bibliotheek allebei om nu al afspraken te maken over de inzet van deze middelen, bij voorkeur in het meerjarenplan. Wachten op wettelijke verankering is niet nodig.

Leenrecht voor schoolbibliotheken

- **Wat:** hetzelfde wetsvoorstel wijzigt de Auteurswet en de Wet op de naburige rechten.
- **Gevolg:** er komt een leenrechtvergoeding voor uitleningen door scholen en mbo-instellingen.

Gratis lidmaatschap tot 27 jaar

- **Wat:** een amendement (april 2026) om de leeftijdsgrens voor een gratis basisabbonnement te verhogen van 18 naar 27 jaar.
- **Stand:** ingediend, er is nog niet over gestemd. Het amendement wordt meegenomen in de plenaire behandeling.
- **Let op:** landelijke financiering van een verhoging is hiermee nog niet geregeld.

Geen van deze dossiers is zo bepalend als de zorgplicht zelf, maar ze lopen wel gelijk op met de wetsbehandeling. Neem ze mee in de eigen tijdlijn, want de definitieve invulling kan nog schuiven voordat de wet wordt vastgesteld.

07 Wat er nu al kan

Achterover leunen tot de wet rond is? Verleidelijk, maar niet slim. De voorbereiding kost tijd die er na de definitieve vaststelling niet meer is.

Voor de bibliotheek

- ✓ Breng in kaart welke gegevens er al zijn, zoals bereik, gebruik, impact en het sociaaleconomisch profiel van het werkgebied. Kies de definitieve data samen met de gemeente, als duidelijk is aan welke lokale ontwikkelingen de bibliotheek wil bijdragen.
- ✓ Formuleer het eigen ambitieniveau, zodat dit vroeg kan worden ingebracht in het gesprek met de gemeente over het meerjarenplan.
- ✓ Agendeer de zorgplicht als apart punt in het bestuurlijk overleg, los van de reguliere jaarplancycclus. Dit is een wettelijk traject met een eigen tijdlijn.
- ✓ Laat zien wat de inzet boven de basisnorm oplevert, zodat de gemeente een goed onderbouwde keuze kan maken over het ambitieniveau.

Voor de gemeente

- ✓ Toets of de gemeente al aan de basisnorm voldoet: ten minste één vestiging die alle vijf functies vervult, met een fysieke collectie en professioneel personeel. Breng bij twijfel nu al in kaart wat er nodig is, bijvoorbeeld meer openingsuren of een extra vestiging.
- ✓ Betrek de bibliotheek vroeg in het proces. De wet vereist het, maar geeft geen vorm. Bespreek samen het ambitieniveau en aan welke lokale ontwikkelingen de bibliotheek bijdraagt.
- ✓ Houd de bedragen in het gemeentefonds in de gaten. Door indexering ligt het bedrag in 2027 al iets hoger.
- ✓ Maak het extra geld voor de zorgplicht herkenbaar in de begroting. Zo is voor raad, inwoners en bibliotheek zichtbaar dat het goed landt.
- ✓ Bepaal vroeg hoe het meerjarenplan zich verhoudt tot bestaand lokaal beleid en de begrotingscyclus, zodat het geen los document wordt.

Samen, als de bibliotheek voor meerdere gemeenten werkt

- ✓ Breng de gemeenten in het werkgebied vroeg samen aan één tafel, met de bibliotheek erbij. Kies eerst het model (één plan, gedeelde basis met lokale hoofdstukken of afzonderlijke plannen) en pas daarna de inhoud.
- ✓ Stem de vierjarige cycli zo veel mogelijk op elkaar af, zodat evaluatie en actualisatie straks in één beweging kunnen.

08 Tot slot

De zorgplicht komt er. Wanneer precies is nog onzeker, maar de richting staat vast. Het meerjarenplan wordt het instrument waarmee gemeente en bibliotheek de komende jaren samen invulling geven aan de bibliotheekvoorziening. Wie nu begint, heeft de tijd om dat samen zorgvuldig te doen.

Daarom de adviezen nog één keer op een rij:

1

Begin nu, ook zonder definitieve wet

Koppel de planning aan de stappen zelf, niet aan een harde datum. Er is voorlopig geen landelijk sjabloon, dus wie begint, kan de opzet zelf vormgeven.

2

Breng de data in kaart en kies samen wat er wordt gemeten

Begin bij bereik, gebruik, impact en sociaaleconomisch profiel. Kies de definitieve data pas als helder is aan welke lokale ontwikkelingen de bibliotheek bijdraagt.

3

Maak ambitie en “redelijke afstand” concreet, in eigen taal

Los van het coalitieakkoord, zodat het plan een nieuw college overleeft.

4

Zet het geld herkenbaar in de begroting

Er is structureel extra rijksgeeld. Een aparte post laat zien dat het goed landt en geeft gemeente en bibliotheek allebei houvast.

5

Meerdere gemeenten in één werkgebied? Kies eerst samen het model

Een gedeelde basis met lokale hoofdstukken voorkomt dubbel werk en laat elke gemeente haar eigen keuzes.

Een goed voorbereid meerjarenplan is geen papieren verplichting. Het is het fundament onder de bibliotheekvoorziening van de komende vier jaar en de plek waar gemeente en bibliotheek vastleggen wat ze samen willen bereiken.

In één oogopslag

De zorgplicht en het meerjarenplan
Stand van zaken 21 oktober 2026

**medio
2027**

verwachte
inwerkingtreding van de
wet

5 functies

ten minste één vestiging
die alle wettelijke functies
vervult, met collectie en
professioneel personeel

€60 mln

per jaar extra via het
gemeentefonds; circa
€3,05 per inwoner

4 jaar

cyclus van het
meerjarenplan, deadline
eerste plan naar
verwachting in 2028

WAT VERANDERT VOOR DE BIBLIOTHEEK

Subsidieontvanger → **wettelijk
medeverantwoordelijke
partij**

WAT VERANDERT VOOR DE GEMEENTE

Inspanningsverplichting → **zorgplicht, met
extra geld en lokale
invulling**

TIJDLIJN (ONDER VOORBEHOUD)

WAT ER IN HET MEERJARENPLAN MOET STAAN (ONTWERP-AMVB)

- 1 Bereikbaarheid binnen redelijke afstand
- 2 Inwoners en leeftijdsopbouw
- 3 Sociaaleconomische status
- 4 Lokale maatschappelijke opgaven
- 5 Betrokkenheid bibliotheek
- 6 Sociaal-cultureel of onderwijs
- 7 Begroting

Zorgplicht

Rijk → gemeentefonds →
gemeente

Geen aanvraag. Bibliotheek via
lokale subsidie.

Leesmediaconsulenten (BRIL)

Rijk → DUS-I → bibliotheek

Bibliotheek vraagt zelf aan via DUS-I.

IDO

Rijk → gemeentefonds →
gemeente

Geen aanvraag. Afspraken met de
gemeente.

ADVIES

- 1 Begin nu, ook zonder definitieve wet**
Planning koppelen aan de stappen, niet aan een datum
- 2 Breng de data in kaart**
Samen kiezen wat er wordt gemeten, passend bij de beoogde impact
- 3 Maak ambitie en redelijke afstand concreet**
In eigen taal, los van het coalitieakkoord
- 4 Zet het geld herkenbaar in de begroting**
Zodat het extra geld goed landt
- 5 Meerdere gemeenten? Kies eerst samen het model**
Gedeelde basis, lokale hoofdstukken
- 6 Vragen of hulp nodig?**
info@settelsadvies.nl · www.settelsadvies.nl

09

Ondersteuning bij de zorgplicht

De zorgplicht vraagt een nieuw soort samenwerking tussen gemeente en bibliotheek: data verzamelen, ambities scherpstellen, afstemmen en een plan schrijven dat een verkiezing overleeft. Settels Strategie & Advies neemt dat werk graag uit handen, helemaal of voor een deel. Voor de gemeente, de bibliotheek of beide samen, als onafhankelijke partij die beide kanten van de tafel kent.

01

Vorbereiding op het meerjarenplan

Een heidag of een korte reeks sessies, met het MT van de bibliotheek of met de betrokken ambtenaren van de gemeente: wat verandert er, wat is de huidige stand en wat is de ambitie? Het resultaat is een uitgangspuntennotitie of een uitgewerkte inbreng, waarmee bibliotheek of gemeente goed voorbereid het gesprek met de andere partij ingaat.

Voor bibliotheken en gemeenten

02

Het meerjarenplan schrijven

Het meerjarenplan is een plan van de gemeente. In opdracht van de gemeente schrijft Settels Strategie & Advies het plan of onderdelen ervan, in nauw overleg met de bibliotheek. Van analyse van het werkgebied tot begroting, in heldere taal en met een onderbouwing die overeind blijft na de volgende verkiezingen.

Voor gemeenten

03

Procesbegeleiding

Settels Strategie & Advies begeleidt het gesprek tussen gemeente en bibliotheek als onafhankelijke partij. Zo zitten beide partijen vanaf het begin met dezelfde informatie aan tafel en blijft het proces van iedereen.

Voor gemeenten en bibliotheken samen

04

Een werkgebied samenbrengen

Werkt de bibliotheek voor meerdere gemeenten? Settels Strategie & Advies brengt de gemeenten in het werkgebied bij elkaar, helpt bij de keuze voor het model en zorgt dat het gedeelde deel één keer goed wordt gemaakt.

Voor gemeenten in één werkgebied

AAN DE SLAG

Voor gemeenten en bibliotheken: neem contact op met Silvia Settels, strategisch adviseur op dit onderwerp, om nu al te beginnen met de voorbereiding of om eerst te sparren over wat dit voor de eigen organisatie betekent. Contact via info@settelsadvies.nl.

Silvia

Verantwoording

Dit document is opgesteld op basis van openbare bronnen, geraadpleegd tussen 17 september en 21 oktober 2026. Het onderliggende wetsvoorstel (Kamerstuk 36.902) was op de peildatum nog in behandeling bij de Tweede Kamer: het plenaire debat had nog niet plaatsgevonden en de wet is dus nog niet aangenomen. Ook de bijbehorende algemene maatregel van bestuur is nog een ontwerp. Bedragen, data en details kunnen bij amendering of definitieve vaststelling nog wijzigen. Voor de actuele stand van zaken is het raadzaam om tweedekamer.nl en debibliotheken.nl te blijven volgen.

Belangrijkste bronnen

[Wetsvoorstel 36.902, Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

[Verslag wetsvoorstel 36.902 \(nr. 6\), Tweede Kamer, april 2026](#)

[Nota naar aanleiding van het verslag \(nr. 7\), juli 2026](#)

[Septembecirculaire gemeentefonds 2026](#)

[Ministerraad akkoord: een bibliotheek in elke gemeente, Rijksoverheid.nl](#)

[Advies van de Raad van State, december 2025](#)

[Wetsvoorstel 36.902, stand van zaken, Eerste Kamer](#)

[Position paper VNG voor het rondetafelgesprek, april 2026](#)

[Factsheet uitvoeringstoets wijziging Wsob, VNG](#)

[Uitvoeringstoets Besluit stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, VNG](#)

[Informatiebrief Rijksmiddelen voor bibliotheken, maart 2026, Bibliotheeknetwerk](#)

[IDO: subsidie en beleid, Bibliotheeknetwerk](#)

[Extra middelen voor Informatiepunten Digitale Overheid, Digitale Overheid, januari 2026](#)

[Prinsjesdag 2026: 5 thema's uitgelicht voor bibliotheken, Rijnbrink](#)

[Vier punten die u moet weten over de beantwoording van de vragen over de bibliotheekwet, Mark Deckers](#)

[De vijf dossiers waar het bibliotheekwerk dit najaar mee te maken heeft, Mark Deckers](#)

[Het gemeentelijk meerjarenplan voor de bibliotheek in vier vragen, Mark Deckers](#)

[Vernieuwde Wsob, Bibliotheeknetwerk](#)

[Kamer voor verplichte bibliotheek op iedere school, VOB](#)

[Reactie SPN op de internetconsultatie Wsob](#)

[Duurzame toekomst voor de Bibliotheek op school, Rijksoverheid.nl](#)

[Forse impuls leesbevordering, Stichting Lezen](#)

[Toelichting impulsregeling MBV II, Stichting Lezen / De Bibliotheek op school](#)

Auteur Silvia Settels, Settels Strategie & Advies

Foto's Renée van der Heide - In Beeld, behalve de foto in hoofdstuk 6 (stockfoto)

Meer weten www.settelsadvies.nl

Versie 21 oktober 2026. Na vaststelling van de wet en het verschijnen van de VNG-handreiking volgt een update.